

Podziękowania

Literatura od wieków nie tylko zachwycą walorami estetycznymi, lecz także rejestruje rzeczywistość i wpływa na nią, również w wymiarze politycznym. Pisarz zawsze jest „uwikłany”, pozycjonując się wobec świata, a każde dzieło literackie jest – przynajmniej w pewnej mierze – polityczne. Może ono odmienić bieg historii, ale i utrwaląć istniejące stosunki władzy, obowiązujące normy, narracje, kolektywne wyobrażenia. Kwestie te są nie zawsze wyeksponowane. Niekiedy autor wręcz świadomie je ukrywa, by „przemycić” w tekście własną wizję świata, uniknąć podejrzeń cenzury czy zarzutu politycznej niepoprawności. Właśnie z tym nierzadko nieoczywistym, politycznym wymiarem literatury mierzą się artykuły zaprezentowane w niniejszym tomie, stanowiąc kolejny przyczynek do dyskusji o wzajemnych relacjach polityki i sztuki słowa.

Monografia, którą oddajemy do rąk Czytelników, jest piątym tomem serii „Literatura – Konteksty”, wydawanej w ramach projektu realizowanego przez Instytut Neofilologii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie i Instytut Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego we współpracy z Sekcją Germanistyki na Wydziale Nauk Humanistycznych i Kulturoznawstwa Uniwersytetu w Wuppertalu oraz Instytutem Filologii Angielskiej i Germańskiej Uniwersytetu w Santiago de Compostela. Publikacja ta stanowi zarazem pokłosie międzynarodowej konferencji naukowej „Literatura a polityka”, która odbyła się w kwietniu 2019 roku w Krakowie. Wzięli w niej udział liczni badacze polscy i zagraniczni, pochodzący z Austrii, Bośni i Hercegowiny, Danii, Grecji, Hiszpanii, Litwy, Łotwy, Niemiec, Norwegii, Słowacji, Węgier i Włoch. Organizacja tego wydarzenia, podobnie jak publikacja niniejszego tomu, nie byłaby możliwa bez zaangażowania wielu osób i instytucji. Słowa wdzięczności kierujemy tradycyjnie już do władz uczelni inicjujących projekt: dr. hab. Marcina Pałysa, prof. UW, Rektora Uniwersytetu Warszawskiego; prof. dr. hab. Kazimierza Karolczaka, Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie; prof. dr. hab. Mariusza

Wołosa, Prorektora ds. Nauki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie; dr. hab. Macieja Duszczyka, Prorektora ds. naukowych Uniwersytetu Warszawskiego. Życzliwym wsparciem i radą służyli nam również: prof. dr hab. Piotr Borek, Dziekan Wydziału Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, oraz dr hab. Robert Małecki, prof. UW, Dyrektor Instytutu Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Podziękowania adresujemy także do Polsko-Niemieckiej Fundacji na rzecz Nauki, której grant umożliwił realizację projektu w założonym przez nas kształcie, do prof. Corneli Gräsel, Prorektor ds. międzynarodowych i różnorodności Uniwersytetu w Wuppertalu, do Goethe-Institut w Krakowie, w szczególności pani Elżbiety Jeleń, za gościnne przyjęcie uczestników konferencji podczas uroczystego bankietu, oraz do Honorowego Konsula Generalnego Austrii w Krakowie Pana Andrzeja Tombińskiego. Obok niego patronat nad konferencją objęli także rektorzy Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie i Uniwersytetu Warszawskiego oraz Konsul Generalny Niemiec w Krakowie dr Michael Groß. Prelekcje inaugurujące konferencję wygłosili prof. Jacques Le Rider z École pratique des hautes études w Paryżu, prof. dr hab. Maria Kłańska z Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Wolfgang Templin, historyk i działacz opozycji demokratycznej w NRD. Słowa wdzięczności kierujemy również do Komitetu Naukowego konferencji, którego członkami byli: dr Bruno Arich-Gerz, prof. Christian Eßing i prof. Ursula Kocher z Sekcji Germanistyki na Wydziale Nauk Humanistycznych i Kulturoznawstwa Uniwersytetu w Wuppertalu; wspomniani już prof. dr hab. Maria Kłańska i dr hab. Robert Małecki, prof. UW; a także dr hab. Paul Martin Langner, prof. UP, i dr hab. Isabel Röskau-Rydel, prof. UP, z Instytutu Neofilologii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie; prof. Nine Miedema z Sekcji Germanistyki i Mediewistyki Uniwersytetu Kraju Saary; prof. dr hab. Ryszard Nycz z Katedry Antropologii Literatury i Badań Kulturowych Uniwersytetu Jagiellońskiego; dr hab. Tomasz Pszczółkowski, prof. UW, z Instytutu Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego; prof. Dolors Sabaté Planes z Instytutu Filologii Angielskiej i Germańskiej Uniwersytetu w Santiago de Compostela. W skład Komitetu Organizacyjnego konferencji weszli pracownicy zarówno Instytutu Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego: dr hab. Joanna Godlewicz-Adamiec (przewodnicząca), dr hab. Anna Górąjek, dr hab. Piotr Kociumbas, dr hab. Paweł Piszczałowski, dr Dominka Wyrzykiewicz (sekretarz), jak i Instytutu Neofilologii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie: dr Tobiasz Janikowski (sekretarz), dr hab. Isabel Röskau-Rydel, prof. UP, dr Tomasz Szybisty (przewodniczący). W przygotowaniu

niniejszej publikacji do druku wsparli nas dr Bruno Arich-Gerz, dr Stefan Hermes z Instytutu Germanistyki Uniwersytetu Duisburg-Essen, dr Tobiasz Janikowski, dr Angelika Schneider z Katedry Germanistyki, Niderlandystyki i Skandynawistyki Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie oraz dr hab. Anna Górajek. Słowa wdzięczności zechcą przyjąć także pracownicy Wydawnictw Uniwersytetu Warszawskiego, wydawcy tomu, oraz Fundacja Uniwersytetu Warszawskiego.

Szczególne podziękowania składamy Autorom artykułów zamieszczonych w niniejszej monografii, Recenzentom poszczególnych tekstów i Recenzentce całego tomu – dr hab. Monice Wolting, prof. UW, z Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego.

Kraków / Warszawa, grudzień 2019

Danksagung

Literatur beeindruckt seit Jahrhunderten nicht nur durch ihre ästhetischen Werte, sondern registriert auch die Wirklichkeit und beeinflusst sie, auch in der politischen Dimension. Der Schriftsteller und die Autorin sind immer „verwickelt“, positionieren sich der Welt gegenüber, und jedes literarische Werk ist – zumindest teilweise – politisch. Ein Werk kann den Lauf der Geschichte verändern, aber auch bestehende Machtverhältnisse, geltende Normen, Narrationen und Narrative, Kollektivvorstellungen festigen. Nicht immer sind politisch relevante Themen und Aussagen in literarischen Texten explizit formuliert, manchmal werden sie nur angedeutet oder „zwischen den Zeilen“ verborgen, um der Zensur oder vorschnellen Einordnungen zu entgehen. Dieser oftmals nicht offensichtlichen politischen Dimension der Literatur widmen sich die in diesem Band präsentierten Artikel; sie bilden so einen weiteren Beitrag zur Debatte über die wechselseitigen Beziehungen zwischen Politik und Wortkunst.

Unsere Monografie ist der fünfte Band der Reihe „Literatur – Kontexte“, die vom Neuphilologischen Institut der Pädagogischen Universität in Krakau und dem Institut für Germanistik der Universität Warschau getragen wird. Publiziert wird sie in Zusammenarbeit mit der Fachgruppe Germanistik an der Fakultät der Geistes- und Kulturwissenschaften der Bergischen Universität Wuppertal sowie dem Institut für Englische und Deutsche Philologie der Universität Santiago de Compostela. Sie enthält die einer gründlichen Bearbeitung unterzogenen Beiträge der internationalen wissenschaftlichen Konferenz „Literatur und Politik“, die im April 2019 in Krakau stattfand und an der zahlreiche polnische und nichtpolnische Forschende aus Bosnien und Herzegowina, Dänemark, Deutschland Griechenland, Italien, Litauen, Lettland, Norwegen, Österreich, der Slowakei, Spanien und Ungarn teilnahmen.

Die Organisation dieser Veranstaltung und die Veröffentlichung dieses Bandes wären ohne die Beteiligung zahlreicher ihnen gewogener Personen nicht möglich gewesen.

Dankesworte richten wir an die das Projekt initiiierenden Universitäten: an Prof. Dr. Marcin Pałys, Rektor der Universität Warschau; Prof. Dr. Kazimierz Karolczak, Rektor der Pädagogischen Universität in Krakau; Prof. Dr. Mariusz Wołos, Prorektor für Wissenschaft der Pädagogischen Universität in Krakau, Dr. habil. Maciej Duszczyk, Prorektor für wissenschaftliche Angelegenheiten der Universität Warschau.

Freundliche Unterstützung und Beratung wurde uns auch von Prof. Dr. Piotr Borek, Dekan der Humanistischen Fakultät der Pädagogischen Universität in Krakau und Prof. Dr. Robert Małecki, Direktor des Instituts für Germanistik der Universität Warschau zuteil. Unser Dank gilt der Deutsch-Polnischen Wissenschaftsstiftung, mit deren Unterstützung das Projekt in seiner endgültigen Form ermöglicht wurde, der Prorektorin für Internationales und Diversität der Bergischen Universität Wuppertal, Prof. Dr. Cornelia Gräsel, und dem Goethe-Institut in Krakau, insbesondere Frau Elżbieta Jeleń, für den gastfreundlichen Empfang der an der Konferenz Teilnehmenden während des Festbanketts. Danken möchten wir auch dem Ehrengeneralkonsul Österreichs in Krakau, Andrzej Tombiński.

Die Konferenz stand unter der Schirmherrschaft der Rektoren der Pädagogischen Universität in Krakau und der Universität Warschau sowie des Ehrengeneralkonsuls Österreichs in Krakau, Andrzej Tombiński, und des Generalkonsuls Deutschlands Krakau, Dr. Michael Groß. Die Vorträge zur Eröffnung der Konferenz wurden gehalten von Prof. Dr. Jacques Le Rider von der École pratique des hautes études in Paris, von Prof. Dr. Maria Kłańska vom Institut für Germanische Philologie der Jagiellonen-Universität und von Wolfgang Templin, Historiker und Aktivist der demokratischen Opposition in der DDR.

Unseren Dank richten wir auch an den wissenschaftlichen Beirat der Konferenz: an Dr. Bruno Arich-Gerz, Prof. Dr. Christian Efin und Prof. Dr. Ursula Kocher von der Fachgruppe Germanistik an der Fakultät für Geistes- und Kulturwissenschaften der Bergischen Universität Wuppertal. An die erwähnten Prof. Dr. Maria Kłańska und Prof. Dr. Robert Małecki. An Prof. Dr. Paul Martin Langner und Prof. Dr. Isabel Röskau-Rydel vom Neuphilologischen Institut der Pädagogischen Universität in Krakau. An Prof. Dr. Nine Miedema von der Germanistik und Mediävistik der Universität des Saarlandes. An Prof. Dr. Ryszard Nycz vom Institut für Anthropologie der Literatur- und Kulturforschung der Jagiellonen-Universität. An Prof. Dr. Tomasz Pszczółkowski vom Institut der Germanistik der Universität Warschau. Und an Prof. Dr. Dolors Sabaté Planes vom Institut für Englische und Deutsche Philologie der Universität von Santiago de Compostela.

Das Organisationskomitee der Konferenz bildeten die Mitglieder des Instituts für Germanistik der Universität Warschau: Dr. habil. Joanna Godlewicz-Adamiec (Vorsitzende), Dr. habil. Anna Górajek, Dr. habil. Piotr Kociumbas, Dr. habil. Paweł Piszczatowski, Dr. Dominka Wyrzykiewicz (Sekretärin) sowie des Neuphilologischen Instituts der Pädagogischen Universität in Krakau: Dr. Tobiasz Janikowski (Sekretär), Prof. Dr. Isabel Röskau-Rydel, Dr. Tomasz Szybisty (Vorsitzender).

Bei der Vorbereitung dieser Publikation für den Druck wurden wir von Dr. Bruno Arich-Gerz, Dr. Stefan Hermes (Universität Duisburg-Essen, Institut für Germanistik), Dr. Tobiasz Janikowski, Dr. Angelika Schneider (Comenius-Universität in Bratislava, Institut für Germanistik, Niederlandistik und Skandinavistik) und Dr. habil. Anna Górajek unterstützt. Zu Dank verpflichtet sind wir den Mitarbeiterinnen und Mitarbeitern des Verlags der Universität Warschau und der Stiftung der Universität Warschau.

Ein besonderer Dank geht an die Autorinnen und Autoren der in dieser Monographie enthaltenen Artikel, an die Rezensentinnen und Rezensenten ihrer Texte und an die Rezensentin des Gesamtbandes, Prof. Dr. Monika Wolting vom Institut für Germanische Philologie der Universität Breslau.

Kraków / Warszawa im Dezember 2019